

ПАРА КЛОПАТАЎ І ПАДРАХУНКАЎ

Дзіўная гэта пара года — восень, жаданая і нежаданая... Толькі, адвадзая б, увабралася ў сілу лета — не паспела як след адлюць пышнай зеленню, адзвінчы яркімі дугавымі краскам, адспавач эвонімі пушчымі галасамі, адшуміць цёплымі навалістымі лісьцямі, а ўжо, гляда, і яна ідзе — з парывістымі, халоднымі вятрамі, з нуднымі заціжымі дажджамі, з непрыемнай клопатаў пад нагамі, з цёмнымі, хоць вода вымаля, і доўгімі нагамі. Гэта — харашая яна пара, восень, асабліва, калі выдасца лагодная, сухой, эвонная. Радае тады чалавека ўсё: і стомленнае пакрэўнае ваяжы галі, і садзе, і салодкі пах свежага зерня ў засеках, і стагні стагоў на нязвычайна пахворым дугах, і мядзісты эвон барвавога лісьця, і прарэзаста эвон спакойнага неба, і нейкі асабліва эвоні і шырокі прастор, апусцелых палёў.

Думалася пра гэта па дарозе ў Любань, дакладней — на Любаншчыну, слаўную сваёй партызанскай і працоўнай слава.

Маленькі «АН-2», быццам безбаронны перад павеямі халоднага, часам з сякучым дажджом, ветру, то завальваюца на адзін, на другі бок, то вырае ўніз, ад чаго непрыемна халодзіць у грудзях, то нібыта зазлаваўшы, натужна лезе ўверх. Адчуванне такое, быццам самалётнік не ляціць, а паўзе па тых узгорках і лагчынах, лясах і пералесках, што павольна адліваюцца пад крыламі назад, — блізка, рукой падаць. Выгляд таў узгоркаў і лагчынаў даволі самотны. Можа, і толькі здагадвацца, што ёсць гэтыя прамы пад таёй, шыры прамавугольнік калісьці жаўценькай спелай збажыны, што ось на тым шыры, які выцягнуўся ўздоўж лесу, некалі пелілася бэлым цвэтам грэчка, а ось тут, ускрай рэдкага, балодзістага хмызняку, сакавіта-зелена лапушылася бульба(так і ёсць па загоне сучаснага трактар з палалкай, а за ёй — нупка людзей-мурашнікаў). Восень сцёрла летнія фары гэтых прамавугольнікаў і шырокіх палёў, сумную, жаліць, добра-такі знішчыла прынаданні. Аб тым, што на гэтых эвонках і сенажонках некалі выцягнулі жыццё, цяпер сведчаць толькі скарды саломы ды стагі сена.

Прыгадалася радкі Якуба Коласа:

Нікла жыццё ў цёмным лесе, Аглядае зям'я зямлі. І паліць у паліцы сцягі, І суніць крывым журавлі.

Мой сусед і адзіны спадарожнік (болей пасажыраў не прычакані), па ўсім відно, дзядзька яскравы, які па нейкай патрэбе лятаў у сталіцу і цяпер, апошнім раўсам, вяртаецца дадому, адраваецца ад аэнаца, нахліцаца да мяне:

— Каровам зараз рай. Не пастухі і пастухі, а яны пастухі. Унь, бачыце, па ўсяму полю паборцы.

— Што вы няма, — адгукваюся. А пастухі, куды хоць.

Суседу, мусіць, карысла пагаманіць, бо ён тут жа падсунуўся бліжэй — каб не крычаць:

— Толькі аднаму пастуху і палітка ўвосень. На зямі ў яго і саўсім водпуск. А так дзеванскаму народу клопатаў таго не меншае. А сёлета ды асабліва бог даў! І вясны, лічы, не было, і лета партычыла, а восень — ліха на яе, такую вясню. Гадзіць ўсё прагнозам пужаючым дзень. Жыва не скончылі, нават сена-палюску не напасалі, а тут ужо і бульбу трэба выкопываць і буркі. І грыва дзе ў яго дык яшчэ і грыва. Сталя, і нанушына даспявала. Хоць ты руп пазычай, каб усюды выстарыла.

Дзядзька выцягнуў з кішні пачак «Северу», але, схмянуўшыся, зноў схваў яго, і прытачыў:

— Добрая машына, готая стражана. Выгодная. За якой паўгадзіны і дома. Адно кепска — курчыця ямажона... Дык я от і жаю. Сёлета вясень блага выдалася. Хоць і лета прыхалпа, а і сама не ларасавалася. І людзям во не спрыяе. Ды і ўвесь год быў нейкі нягледзі.

Так, сапраўды, сёлетні год не пеціў хлэбаробу. Вясень, парушыўшы ўсё нябесныя графіны, прышла занадта позна, лета было напрызнае — дзе мачыла, а дзе сушыла, і восень — таскама не з лепшых. Але, не дужа шчодрая на цяпло і сонца, на яркую барвоваць дасоў, восень аказалася на дзёва шчодрэй на хлэб. Даўно не было ў Беларусі такога ўраджайна, жыта, пшаніцы, ячменю, аўсу, які сёлета. Ды яна аказалася шчодрэй не толькі на хлэб — і на бульбу, і на лён, і на буркі, і на сала, адусоць, з усіх куток рэспублікі. Дыць у гэтыя дні радасныя весткі аб багатым плёне, якім увячалася сёлета праца хлэбаробу. Гэты багаты плён бачыў я на Любаншчыне, у прыватнасці, ў нагасе Імя Суворава, дзе прывёў некалькі дзён пачатку кастрычніка.

Калас Імя Суворава, відэць, і цяпер не самая багатая гаспадарка на Любаншчыне спрод таіх гаспадарак, які саўгася «Любанскі». «10 год БССР», калас Імя БВА, слава якіх сгнунула далёка ва межы рэспублікі. Паспрабуй падгадзіць з якімі кітамі! Тым больш, што ўсяго нейкіх гадоў пяць — шэсьць, а то і меней, назад суворавішчы ўвогуле не падымалася вышэй другой паловы ў раінных эвонках. Праўда, сёння калас далё-

Пятніца, 17 кастрычніка 1969 г.

на не той, якім ён быў, скажам, у 1965 ці нават у 1966 гадах (сёлета, напрыклад, ён сабраў самы высокі на Любаншчыне ўраджай зерня — 33,6 цэнтнера з гектара (на кругу), але, паўтараю, усё ж... Галоўнае, што гаспадарка моцна стала — на што, што яна, з кожным годам набіраючы гэтым, упэўнена крочыць у будучыню.

У катэгоры каласа мне назвалі некаторыя лічы, якія гавораць сёбе-тое аб сёнінім дні гаспадаркі. Асноўныя фонды ўзраці з 621 тысячы рублёў у 1961 годзе да 1 мільёна 800 тысяч рублёў у мігучым. Летаў калас атрымаў 1 мільён 229 тысяч рублёў грашовага даходу, з іх чысты прыбытак склаў 459 тысяч рублёў. Сёння ў гаспадарцы — 58 трактараў, 30 аўтамашын, 14 зерняных камбайнаў і 3 бульбаборачныя, 12 бульбакатан, імаг іных машын і механізмаў. На фермах — 600 кароў і каля 3 тысяч свіней. Калас вытараў і прадае каля 500 тон мяса — 120 цэнтнераў на 100 гектараў сельскагаспадарчых угоддзяў. На гаспадарцы і культурна-бытавое будаўніцтва тут выдаткоўваецца ў год каля 400 тысяч рублёў. Кошт аднаго прадацы летас быў 4 рублі 93 капейкі...

— Залучкі, Іван Васільевіч. Цудоўны чалавек. І не толькі

З БЛАКНОТА ЖУРНАЛІСТА

КАРМІЦЕЛІ

Мікола ГІЛЬ

Але, прызнаюся, сэрцу майму, мусіць, больш, чым гэтыя лічы, сказаў горы зерня (яго намалочана больш 3 тысяч тон, ім засыпаны ўсе свірыны, якія ляжыць пад паветкамі і ў недобаданай пакуль што майстэрні), свейны бурты бульбы, якія раслі літаральна на ваках (бульба ўрадыла 190 200 цэнтнераў з гектара); сказаў і палкам механізацыі кароўнікі і свінарнікі — новыя і даброныя, пабудаваныя на не дзень, не на два, а на дзесяцігоддзі, новы, двухпавярховы Палац культуры, які павінен гаспадарыць адчыніць свае дзверы на Кастрычніцкія святы; сказала жаманіцка, заручыная з сёнінішнім ўдзельнікам і патрабаваным да культуры быту, у хатах калгаснікаў.

Усё пабачана хвалювала і радала. Станавілася светла на душы, хоць ні якрая сталі дакладжывы і халодныя. І думалася: якая лічы можа ўзрушыць больш, чым паўночны, пад сцягоў стон, свіран, чым халодная, духмяная чэпныя жонкі ваяжы, сонечнага зерня. За ёй, гэтай жменяй зарыят, — праца чалавеча, праца цяжкая, карпатлівая, праца даўжывіць ў год, сявянона сонцам, дажджом і потам, праца на зольку і на заходзе сонца, у будзень і ў свята, — сама святая праца на зямлі. За ёй, гэтай жменяй зарыят, — сам чалавек ратай, сявец, насець, жнец і малябчы. А за ім, чалавекім, — гісторыя калгаса, яго өвонішні і заўтрашні дзень.

І, хадзячы па вуліцах өвёні Рачынь (харашую, чыстую і эвонкую назву мае цэнтральная зьдзіжыла калгаса Імя Суворава), знаёміўшыся з тым, які жыўчы і працуюць там людзі, што і яны маюць сёніні і што хочучы (і будучы) мець заўтра, я больш за ўсё прыгадуюся да іх суміх — да людзей, якія аддучы свае сілы, разум і любоў зямлі карміцельчы.

Пра некаторыя з іх паспрабую расказаць...

ПАРТЫЙНЫ САКРАТАР

Фармальна ён нават не калгаснік. Ён — дырэктар мясцовай дзесяцігоддзі: кіраўнік вытэйшай і вучыбнага калектыву, настаўнік (ён выкладвае рускую літаратуру), гаспадарнік. А дзіця і сакратар партыі калгаса. І быўшы партыяц, чаму ён аддае больш увагі, часу, энэргіі — рабоне, за якую яму пложыць зарплату, ці той, якая прыбувае да яго пражыва, акрамя дадатка «дырэктар школы», яшчэ адзін «сакратар парткома». Відэць, ён з катэгорыі тых людзей, якія надзелены зайдорным умельствам спалучаць і тое, і другое, а, дакладней, з катэгорыі тых, якія адораны галетам — усюды быць патрабнімі людзямі.

Завяць яго — Мікалай Яўсеевіч Гарбач. Невысокага росту, светлавалосы, надзвычай рухавы, лёгкі, як камяць, на паў'ён. Пра апошняе красамоўна сведчаць вочы — жывыя, умешлівыя. Затое, даўна, не вельмі гаваркі. Прынамсі, пра сябе ён сказаў кортака:

— Маю ад роду трыццаць пяць. Вучыўся ў Слуцкім педвучылішчы. Потым, завочна, у Мінскім педагагічным. Зараз тут. Працую, як магу і ўмею.

А вось пра людзей өвёні гаварыў ахвотна і хараша.

Мікалай Яўсеевіч быў малым гдам на арцельнай гаспадарцы. Агледзець з ім будаўніцтва Палаца культуры і двухпавярхова адміністрацыйна будынка, нацельнай, пабывалі ў кароўніках і свінарнях, заходзілі ў паўночныя свірыны, пахадзілі па будучым машынным двары калгаса, дзе ўжо ўведзены склад запасных частак і майстэрня (апошняя — у стадыі завяршэньня). І ўсюды Мікалай Яўсеевіч цікавіў літаральна ўсім, кожнай дробязцю.

У адміністрацыйным будынку ён абійшоў усё пакоі, гутарыў з маларамі, з веданнем справы гаварыў аб іх рабоце.

Калі будзе здадзены будынак? Што пераахаражае? Яго турбавала нават тое, якая колера будучы сцены ў пакоях рэгістрацыйна і нованарожджана ў калгаснай кацельні мой гід цікавіўся істэмай і ёмкасцю катлоў, устравіўствам паддуваў і вентылятару, саствам вонетрыравалі цэлы. У свінарніку Мікалай Яўсеевіч затрымаўся ля хлопцаў, якія вярталі з жалезных трубак перагародкі («Да халодна спочыне? А падлог? З цэгла? Кожане, ці плей і трывалей? Яно нават і хараша — быццам паркет. А хорушы прывезлі?»); у старым, але пераабсталяваным кароўніку пастаяў з мужчынамі, якія мадалі рэйкі ваганетак («Лешы за ўсё цэментам заліць, а то дрэва перагнае хутка»); у радзілым аддзельні новага кароўніка пагаманіў, з калгаснікам, які вёзшоў ваганетак-самаскадам, гноевую жыжку («Перастала задыць? А што — з тросам не ўсё ў парадку было?»); ля свірнаў і пугавару з калгаснічым, Кожана з гэтым жывёлам выдэла вельс. Бо вось жа — пра будаўчыка Мікалай Яўсеевіч, калі мы адшлілі ад свірнаў, казаў:

— Залучкі, Іван Васільевіч. Цудоўны чалавек. І не толькі

таму, што сумленнасці — крышталёвай. Хаця і гэта на такой рабоце шмат значыць. Галоўнае — гаспадар, Зварнулі ўзгору, якая ўсюды чысціна і парадка? Як усё дагледжана? Па жыві крышачку і ведаю: так можа рабіць чалавек, які працуе не за грошы, а за сумленне.

З сакратаром парткома калгаса я сутыкаўся, будучы ў Рачыні, не адзін раз. Аднойчы быў свейдай гэты гаворкі са старэйшай калгаса Барысам Міронавічам Шапранам накіонт уборкі бульбы. Што зрабіць, каб яны ляхутэй выхаліць не з зямлі? Тэхнікі — дастаткова, а воль людзей... Калгасу шмат памагалі школьнікі. Ці не змаглі б яны выйсці на поле яшчэ дзядзёк-другі?

Мікалай Яўсеевіч, ступаючы ручнай па стале, дадумваецца, потым углоб разважае:

— Дзень-другі, Міронавіч, можна было б выкрасці, хоць дзеньна пара ўжо і вучыцца, ды і адпачыць, адражыцца трэба было б. Але... Ну, добра, абзямі жонкі заўтра на бульбу, а ранацой дзядзёк Сароём і заціка, і ў поле не выйдзем. Давядзе дамовіўся так: загадаў абудзіць не будзем, хай прыходзіць у школу. А ў вас хай машыны наапагатоце будучы. Калі распагодзіцца, дзядзёк хуценька па машынах і па хатах — перапаўнацца і на поле. Так?

У другі раз я быў свейдай яго гутаркі з выкладчыкам рэчывай музычнай школы. Яшчэ летас калгас набыў цэлы камплект інструментаў для духавога аркестра. Інструменты — у школе. Многія школьнікі прагнуць навучыцца іграць. А настаўнік — няма. У каторы раз дырэктар школы і старшыня калгаса Гаваровіч затаў музыка, каб хоць два разы, на тыдзень прыязджаў у Рачынь — не за дарма, вядома, а той упраца. І на гэты раз пубнай згоды не даў, які ні ўпрошаў яго Мікалай Яўсеевіч. Пасля, калі музыка пайшоў, ён гаварыў:

— Проста бяда. Не можам даўмецца, дзе знайсці хоць бы якая спецыяліста. Вось — абяцалі 60 рублёў за чатыры гадзіны ў тыдзень, а ён ні мячыць, не шліцца. Для яго гэта дробязь. А мог бы чалавек пакінуць пасля сябе добрую паміць... Нешта ў нас тут не дагледжана, з гэтым музычным кадрам. Не толькі ў Рачыні — амаль ва ўсіх сельскіх школах і клубках такое становішча. І, вяртаючыся зноў да таго негаваровага, спадца, дадаў: Адчуваю, зноў павядзе. А так хацелася б, каб хоць адзін марш сыграл нашы хлопцы на адкрыцці Палаца. Свята ў нас вядома ў намы года — 40-годдзе калгаса.

І воль у гэтым кароткім слове — «у нас» — увесё Мікалай Яўсеевіч Гарбач, чалавек, які жыць аднымі клопатамі з хлэбаробамі, настаўнікам, агітарам, прапагандац, Дарадчыкам, Партыійны сакратар.

ПРАЗ ЧАТЫРЫ ДЗЕСЯЦІГОДАДЗІ

Колькі іх, у нашых вёсках, жанчынам-удоў, жыццё і лёсы якіх неваротна і багатысна перакрасіла вайна. Многія з іх не паспелі як след спаазначыць жывага жаночага, а то і мацярнянага шчасця перад вайной. А хто і спазаў, дык не надолга — абарвала вайна. Не мільяны з лёсам салдат-удоў прыз гэтыя жанкі, спадзяваліся — а можа ёсць, на свеце нуды, можа некая ішая, менша бяда напаткала і чалавеча? А час шоў, і трэба было жыць, гадваць дзядзёк, карміць і апрацаць не толькі іх, а многіх, ой як многіх! І ўдоў жылі, працавалі: аралі, саялі, каслі, убіралі, малалі. І, што грахі ўтойваць, не бачылі часта не толькі падтрымкі і дапамогі, але і звычайнай чалавечай спады. Ды не адчайваліся, не аблабляліся на свет і людзей удо-

вы. Праз гадзі нагод і нястач захвалі яны чысціна душ-сваіх, умельства радавацца чужою пшасцю і спачуваш чужою гору, а яшчэ — адкрытасьці і пчырасці, што было здаўна ўласціва нашым людзям. Сумленна пражывыць гадзі, не навучыўшыся яны хаваць нешта ад людзей, ішлі да іх з адкрытымі сэрцамі — бо не было там, у гэтых сэрцах, таго, чаго можна было б сароміцца.

Не было таго, ад чаго можна было б сароміцца перад людзьмі, у жыцці старошай даяры калгаса Камар Сцепадыя Лазарэўна. Пра сваё жыццё яна расказвала:

— Мы тады яшчэ не тут, не ў Рачыні жылі. Сюды перабраліся пазней ужо, перад вайной, як паселі і футары ссяляў. Зімою дваццаць дзевятага калгаса ў нас сабраўся. Запсалася многа, а потым, мусіць, усё і выпалася. Падохіць пачалі. Уга, што гаварылі Дык і выпісвалася. Не ўсе, праўда. Каторыя камсамольцы былі, дык іх семі аталася. Ну, а налета ўжо ўсе пайшлі. Коней паздавалі, кароў паздавалі. Але, ведама, дурныя людзі былі, не разумелі нічога. Кожны баяўчы сваю кароўку гледзець, паддава. А ў дзяркі ніхто не хоча ісці. Каб людзі не акрысліся. А мой чалавек кажа: «Ідзі ты, Стянка. Некаму ж трэба. Кароўны былі свае, а цяпер — нашы, усёжыя». Ну, я й пайшла, і дагла, і карміла. Пасля і забылася ўсё, дзе там чыя карова была. А спярша ж навак і палятан яшчэ сваімі лічылі. Та, ка, жыць, цялушка ад Ганінай Лысухі, а еты бычок — ад Дам'янавай Красулі.

От і жыла. Потым і так у калгасе рабіла. Сюды во, ў Рачыні перабраліся, і ўсё і паселі зрабіць, а тут вайна. Мой чалавек з мужчынамі скаціну пагнаў. Далёка недзе былі, за Тамбовам, ці што? Казаў жа пільска, які вярнуўся, але дзе тое ўсё ў галаве ўтрымаў... А потым з сынама на фронт пайшоў. Які пайшоў, так і не вярнуўся. Прыслалі паперку, што загінучы недзе ў Прусі... Ну, а я, як красныя прыйшлі, зноў на ферму пайшла.

І кароў тады тых нашамт было, а я ўспоміно, дык аж проста не верыцца. І самі жалодныя былі, і каровы. А ў хлэу, бывае, не ваясці. Восенню граць па каменна, аймой халодна. І каровы пагорбца, і сама згорбца. Пальцы так скарчэюць, як граблі.

Але ж рабілі. І гэны самі выдвалі, і бітоны цягалі, і сена. Як бы там ні было, а ўсё ж з кожным годам лепш становілася жыць. Каб не з сынама, то і зусім можна было б жыць... Валяна зусім не вярнуўся, а сын калекам прышоў. Без нагі. Во дзядзёк! А малады жа. Двупаць гадкоў усяго. Як узаяў тое да сэрца. Хлопцы і дзедкі на вечарынку ідуць, а ён... Плячкі спачатку, а пасля пільска чаў. Колькі я ні папаўгаварала, колькі людзі ні казалі, а от жа не слухаўся. І загубіла яго гарэлка етла...

Дачка са мною жыла. Другая тут, недалёка, на пасёлку. Дык цяпер і яна з дзедкамі ў мяне. Гэта ж горачна — пагарэлі. Чалавек ён хваравіты, усё па балынях. Прышла дачка да мяне з дзедкамі — бульбу выбраць памачы. Хату прымкнула. А там у яе трускі. Дык суседкі хлэвчучы тых трускаў паганяць рашылі, і ці хто павучыў, ці чулі дзе, што трускі ідуць мянша. От і падпалілі хлэвчучы. Пакуль мы дабеглі, дык усё ў агні было. Хату, праўда, удалося крхчу ўратаваць. Дык от цяпер у мяне жыць...

А як цяпер робіцца? А што тут казаць — добра робіцца. І суха, і чыста. Машыны ўсё робяць. У мяне дваццаць чатыры каровы. Прыдзеш, трыбі на цыцкі надзеш і сочыць толькі, як малако ідзідца. Яны, ведама, работа ёсць работай, але ж цяпер... Мне ж шчасцездэсць шэсць ужо, а ўпраўляюся. І не горай, паўна ж, за маладзёных... Загадчыца ў нас маладая, вучоная дзядзёка, і заатэхнік, муж яе. Харашыя людзі. І павітаюцца з табой, і пагавораць, і ўсё па імя і па бачку кінуць. І старшыня наш, Міронавіч, да мяне ўжэжым. Што ж яшчэ вам сказаць? Медалі палучыцца. За долбесны труд. Ой, колькі я таго малава за ўсе гадзі наддала! Скоря ж, лічыць, сорак гадоў будзе. Каб зліў у адно месца, дык, мусіць, цэлае мора атрымаўся б... Каб ета як даўней, дык дзе б там! Сілы ўжэ не тыя. А так дык і не ведаю. На пенсію ж даўно пара. А от жа ўсё цягаюся. Пайдзі на пенсію, дык і намірраць збярэцца. Каб ета маладосці... Цяпер толькі і рабіць маладосці на ферме. Дык не ж, усё ў годзе ўліваюць.

Слухай я Сцепадыя Лазарэўна, і хацелася нізка, да зямлі, пакланіцца ёй, сціплай працаўніцы.

Заканчэніце ў наступным нумары

НОВЫЯ НАЗВЫ НА АФІШАХ

Напачатку сезона акадэмічны тэатр імя Ліні Купалы паказаў спектакль пра дэма Астроўскага «Апошня ахвара» ў пастаноўцы заслужанага дзеяча мастацтваў РСФСР Ціхана Кандрашова. Пераклад зробіў Сірыма. Мастак — Б. Герлаван. На здымку ўзросты былі чысці сцэна сцэнакля. У ролях Юлія Паўлаўна заслужаная артыстка БССР Л. Давідовіч, Флора Фядулавіч — народны артыст ССР Л. Рахленка.

З УСІМ — ЮНАЙ ДАЧУЧЫНАЙ ПРЫШЛА АДАЛАДА ЛАЎРЭНЦЬЕЎНА АНІСОВІЧ

У першыя тыдні пасля вяртэння Мінска ад фашыстаў адлюбоўлена арцель папшырылі і пераімавалі ў фабрыку. Адалада Ляўрэнцьеўна стала яе кіраўніком.

У МАЙСТЭРНЯХ

СТВАРАЦЬ ЦУДОЎНАЕ...

новых і пачалі працаваць — фарбаваць і вышываць тканіны. Мала ў каго, вядома, захавалася да гэтых часу нашы першыя пасляваенныя работы — хусткі, касмыні, шырокія, па модзе тых гадоў, галыштукі-самавязы... А шпада. Гэтыя рэчы маглі б пра многае расказаць.

У той час наша фабрыка выконвала і першыя заказы на мастацкія пано з беларукім арнастам, на трохметровыя ручнікі, з якімі на розныя святы і ўрачыстасці ездзілі за межы рэспублікі беларускія дэлегацы. Працавалі мы дружна, памагалі адзін аднаму.

Вельмі нялёгка цяпер сабраць, прагледзець хоць бы самыя значныя работы Анісавіч. Яны захоўваюцца ў экспазіцыях многіх музеяў Беларусі, Масквы, Ленінграда.

І ўсё-такі я пабыў на своеасаблівай выстаўцы Адалады Ляўрэнцьеўнай. Праўда, складалася яна толькі з часткі захаваных і яе вырабаў, сувенираў, асікзюў, альбомуў, выразаў з часопісаў, якія Адалада Ляўрэнцьеўна, па майей просьбе, расклала, развесіла ў сьпе ў кватэры.

І воль — першае ўражанне ад «хатняй выстаўцы». Зроблена багата. І на ўсім — ад тканінаў галыштукіў і прыгожа аддольбных закладак да раскошных, шчодрых вышываных абрусцаў, ручнікоў і стылізаваных, у палосах-яскэлак, спадніц — адбачка меры і гармоніі, адбачкаў якім кожная работа выходзіць з раду звычайных. У работах выразная творчая пазыцыя мастаці, крыніца яе натхнення — наша нацыянальная, народная творчасць, яе традыцыі, сюжэты, вобразы.

Вышыўка і ткацтва — асноўнае бахваленне Адалады Ляўрэнцьеўнай. Але блізка ёй і работа з дрэвам, кераміка. Напрыклад, Брасная фабрыка сувенираў ужо семі год выпускае невядучы драўляны лялька па ўзоры, які прапанавала Адалада Ляўрэнцьеўна. Пры-

гожая, у тонна выпісаным андарышчым кабатку, лялька да гэтых часу карыстаецца пошптам.

Мастаціца прапанавала яшчэ некалькі ўзораў лялек. Яны прыняты нашымі фабрыкамі ў вытворчасці. Адна з іх вялікая, у беларукім касцюме, зроблена як шыкутка. Другія — стылізаваныя, з павялічанай галавой, з умоўна выпісаным тварам. Тут жа і серыі-сэм'і лялек, і сестры «Мальвіна» і «Зоя» ў яркім нацыянальным убранні. Гэтыя сестры будучы ў-

праўлены на ЭКСПО-70 ў Асакабе.

Для многіх, хто знаёмы з творчасцю Адалады Ляўрэнцьеўнай, прыемнай нечаканасцю былі паказаны ёю наядна ў выстаўцы ў Саюзе мастакоў БССР керамічныя работы — блюды, вазы, кубкі, выкананыя ў характэрных для беларускага народнага ганчарства цёмных тонах.

Гарманічна спалучаюцца форма, колер і малюнак у вазе «Зубры». Гэта параўнаўна вялікая, глыбокая ваза, на гэтым цёмна-зялёным фоне якой «вольна» пусцаць торны зур'я. Нечаканым, артыстычным упрыгожаннем выглядаюць на строгіх па форме кубках фігурныя з дзвума колмамі для палыцаў ручкі. На невядкім светлым блодзе «Мінску 900» адліся ў адным малюнку некалькі самых прыгожых будынкаў і помнікаў горада.

Хоць Адалада Ляўрэнцьеўна і гаворыць, што керамікай яна занялася выпадкова, аднак у ёй ёсць ужо работы, якія могуць служыць ўзорамі для масавай вытворчасці.

Ну, і, нарэшце, яркім, маляўнічым развядзем разліцца перада мной шматлікія тканіны і вышываныя вырабы мастаці — палосы і галыштукі, абрусцы і пясцілкі, дарожкі і спадніцы. Воль ужо дзе багаты выбар: пад любы колер, тон, на любы густ. Спачатку нават цяжка павярчыць, што сарод дзсяткаў галыштукіў і пясцоў няма аднолькавых, якія б паўтараўся. Кожны галыштук і пясць — са сваім арнастам, малюнкам, вытрымаў у паўнай колеравай гаме. Арнамент часцей геаметрычны — ромбы, квадраты або стылізаваныя расліны — кветкі, лісьце. У ім, як у народным ткацтве і вышыўцы, пераважаюць чорныя, чорныя колеры, бела-стрычона.

На прыкладзе ўсіх гэтых работ Адалады Ляўрэнцьеўнай яшчэ раз бачыць, якімі невычарпальнымі для творчасці мас-

ЕН КІКАУ ДА НОВЫХ ВЫШЫН

Да 70-годдзя з дня нараджэння Адама БАБАРЭКІ

дадатуе да газеты «Савецкая Беларусь» — «Радавая руць» — з'явіўся артыкул Бабарэкі «Ленін у беларускай паэзіі», дзе Адам Антонавіч рабіў агляд мастацкай творчай працы, прысвечанай У. І. Леніну. Большасць часткі артыкула была адрэзана агляду пазымі М. Чарота «Ленін».

свой уласны творчы шлях. Адам Антонавіч даў пачуццю ў жыццё не аднаму беларускаму пісьменніку. І нездарма яго называлі ў той час «маладым Калініным».

У другой палове 1926 года Бабарэка разам з другім пісьменнікам прымаў удзел у стварэнні новага літаратурнага згуртавання — «Вышыня». Душой яго быў Адам Антонавіч. Ён быў і скаратарам згуртавання, і галоўным крытыкам, і рэдактарам часопіса «Вышыня», які пачаў выходзіць з 1927 года.

У 1926 годзе ён павінен быў скончыць універсітэт. К гэтым часам Бабарэка ўжо і сам вёў курс беларускай мовы і літаратуры ў Камуністычным універсітэце журналістыкі. На педагогічным факультэце БДУ Адам Антонавіч фічыўся адным з лепшых студэнтаў. Асабліва паспехі ў яго былі па рускай і беларускай літаратуры.

Але напружаная літаратурная і навуковая праца і хвароба пашалі Бабарэку саюесова закончыць універсітэт. Усяго заставаўся зацым 12 запісак, дзі ў сувязі з утварэннем і наладжаннем працы новага літаратурнага згуртавання «Вышыня» прыйшлося задчы іх адлажыць на наступны год.

Дыпломнай працай А. Бабарэкі з'явілася вялікая праца аб творчасці вядомага беларускага паэта Уладзіміра Дубоўкі. Гэтая праца друкавалася асобнымі раздзеламі ў 1927—1928 гг. на старонках часопіса «Вышыня». Абараніў яе Адам Антонавіч у канцы 1928 г. Па рэжымандыі прафесара БДУ І. Замойчына і М. Пятурчыка Адам Антонавіч Бабарэка быў залічан на працу ва універсітэт з 1 кастрычніка 1928 г. асістэнтам кафедры гісторыі беларускай літаратуры педагогічнага факультэта.

Але, на жаль, яго жыццём і творчым шляхам абарваўся вельмі рана — у 1930 годзе.

А. Бабарэка належыць да літаратурнай эпохі Кастрычніцкай рэвалюцыі, жыццём і творчым шляхам вызначыў сацыялістычнае рэвалюцыі. У 1926 годзе ў адным са сваіх артыкулаў ён пісаў: «Беларускім сялянствам і рабочым патрэбна мастацтва, і гэта мастацтва павінен быць вышэйшым ад таго, якое ёсць у буржуазнага. І для ажыццяўлення гэтага Адам Бабарэка зрабіў вельмі шмат. Аб гэтым сведчыць яго шматлікая літаратурна-крытычная і публіцыстычная творы, якія не страцілі свайго значэння і ў наш час».

М. КАМІНСКІ.

ПЕРАД намі на невялікім кавалку паперы дакумент Слабадзка-Курчавіцкага сельсавета Пукэйскага воласці Слудзкага павета са штатным, подпісамі і пячаткай, з датай «30 ліпеня 1922 года». Напісанне ад рукі наступнае: «Уласнік гэтай грамадзянскіх в. Слабада-Курчавіцка Адам Антонавіч Бабарэка камандзіруеца ў Беларуска-Дзяржаўны Універсітэт дзеля атрымання вышэйшай асветы, каб у далейшым усе веды і сілы ададаў на дабрабыт і росквіт нашай краіны». З гэтай камандзіроўкай Крадэцкай улады, выліскай з метрычнай кнігі, пасведчаннем аб адукацыі ды заявай пераступіў у жніўні 1922 года парог Беларускага універсітэта і быў залічан на першы курс этналага-лінгвістычнага аддзялення педагогічнага факультэта будучы выдатны беларускі літаратурны крытык Адам Бабарэка.

Пры пераступленні ва універсітэт Бабарэку было толькі 23 гады (нараджэўся 14 кастрычніка 1899 г.), але за пачынам мезе ён цяжкі жыццёвы шлях: беззямелье, раяняя смерць бацькі, вучоба ў духоўным вучылішчы і семінары, праца вясковым настаўнікам, уздзел у падпольнай рабоце і партызанскім руху, беларуская турма і дэзэкі легіонераў, праца ў вальскім рэжыме, служба ў Чырвонай Арміі. К гэтым часам яго ўжо былі апублікаваны творы (галоўным чынам, вершы).

У час вучобы літаратурна-грамадская праца Бабарэкі разгарнулася ва ўсім маш. Ужо праз год пасля пераступлення на перадам, у лістападзе 1923 года, ён разам з М. Чаротам, А. Дударом, Я. Пущычам, А. Вольным і А. Александровічам заснаваў літаратурнае аб'яднанне «Маладыя». Бабарэка ўваходзіў у склад Цэнтральнага бюро «Маладыя», дзе вядзе вялікую арганізацыйную працу, прымае ўдзел у рэдагаванні часопіса «Маладыя», піша аглядавыя і крытычныя артыкулы, выязджае ў мясцовыя арганізацыі літ-аб'яднання, дзе робіць даклады, дэмагю маладым літаратурным вучням.

21 студзеня 1924 года. Цяжкае вестка аблеца краіну. Памёр Уладзімір Ільіч Ленін. Мінск у трышчы. Жалобныя сходы. Адзін з такіх сходаў студэнтаў БДУ паставіў прасіць Наркамат асветы БССР і Цэнтральны Выканавы Камітэт Беларускай прывісоў БДУ Ільіча Леніна.

Цэнтральнае бюро «Маладыя» звяртае ўвагу беларускіх пісьменнікаў на неабходнасць адлюстраваць вобраз правадзіра ў сваіх творах. 27 студзеня ў газэце «Савецкая Беларусь» з'явілася зварот групы маладыкоўцаў «Да ўсіх беларускіх пісьменнікаў і паэтаў». У ім гаворылася:

Гэты палкі зварот, у напісанні якога прымаў удзел Адам Бабарэка, сыграві сава ролю. На старонках газет і часопісаў пачалі з'яўляцца вершы і навет паэмы, прысвечаныя Леніну. 13 красавіка 1924 года ў літаратурна-мастацкім

«...Мы павінны зазначыць, што мы, — дзеці рэвалюцыі, — маучалі да гэтага часу пра бацьку і правадзіра гэтай рэвалюцыі — вялікага Леніна. Як ні дзіўна, але ў нашых творах не абрысавана магутная, вялікая фігура Ільіча. А гэта ў той час, калі аб Леніне ўжо ёсць вялікая мастацкая літаратура розных пэсыроў на ўсім мавых Савецкіх рэспублік. Мы гаворым аб Кастрычніцкай рэвалюцыі і не дагаварылі. Мы не стварылі цыкла Леніна — душы вялікай Рэвалюцыі».

Ленін ад нас адшлюў і мы павінны ўважываць яго імя, яго жыццё, яго геніяльныя думы ў нашай літаратуры. Ён павінен жыць на Беларусі не толькі ў практычных вытварах творчай працы рабочага і сялянства, але яго імя павіна аддавацца вольніцка-бунтарскай музыцы на лірах нашых пэсыроў.

Пэсыры Беларусі Нахай зэзіня гучнаструнныя вашы гуслі ў часце Леніна. Укладайце ў вашыя спевы ўсё сэрца, усе пачуцці, усе сілы сваіх думак. У беларускім прыгожым пісьменстве фігура асілка Леніна павіна красавацца ва ўсё вельмі і магутнасці для нашых будучых пакаленняў.

Беларускія пісьменнікі, звароту з'яўляецеся, у напісанні якога прымаў удзел Адам Бабарэка, сыграві сава ролю. На старонках газет і часопісаў пачалі з'яўляцца вершы і навет паэмы, прысвечаныя Леніну. 13 красавіка 1924 года ў літаратурна-мастацкім

ПАЭТ-АГІТАТАР ПЕРШЫХ ПЯЦІГОДАК

Да 60-годдзя з дня нараджэння Сяргея РАКІТЫ

Творчая біяграфія ў паэта Сяргея Ракіты (Сяргея Васільевіча Закоўнікава) была зусім кароткай. За час свайго жыцця ён вытупіў з нізкай паэтычнай творчы ў калектыўны зборнік «Арэзон», а пасля выдод зборнік вершаў «Я арэзон» (1934). Як селькор-камасомолец, ён з 1925 года змяшчаў свае нарысы і вершы ў арэзонскай арэзонскай газэце «Камуністычны шлях» і падпісваў іх псеўданімам Сяргея Асот, а з 1926 года, калі ён быў накіраваны на працу ў гомельскую газэту «Пяцкоўска праўда», змяніў свой псеўданім і ўжо вершы, рэцызіі, зямкі і нарысы падпісваў новым прозвішчам — Сяргей Ракіта.

У 1932—33 гадах малады пісьменнік служыў у рэдах Чырвонай Арміі і быў стэлым карэспандэнтам вайсковай газэты «Чырвонаармейская праўда» (выдывалася на беларускай мове ў горадзе Смаленску), яго вершы і нарысы можна было сустраць і ў рэспубліканскіх часопісах і газэтах.

У 1933—36 гадах ён спачатку працуе ў рэдакцыі Мінскай газэты, а пасля рэдактарам рэспубліканскай часопіса «Радыёсправада». Сваю работу ён сумішчаў з актыўнай грамадскай працай і вучобай у Камуністычным інстытуце журналістыкі.

Нарадзіўся Сяргей Закоўнікаў-Ракіта 15 кастрычніка 1909 года ў вёсцы Літвінава Дубровенскага раёна. Яго бацька быў доволі ціпчымым на той час чалавечкам; цікавіўся мастацкай і палітычнай літаратурай. За ўдзел у рэвалюцыйных сялянскіх сутычках у 1905 годзе сядзеў у турме. У часы першай імперыялістычнай вайны быў радавым на Заходнім фронце, прымаў удзел у падаўленні контррэвалюцыйных маядоў у першыя дні Кастрычніка, а ў 1918 годзе, калі вярнуўся з фронту, быў абраны старшынёй камітэта беднаты ў вёсцы Літвінава.

Васіль Закоўнікаў аддаваў многа ўвагі выхаванню сына Сяргея, пасля яго вучыцца ў пачатковай Літвінаўскай школе, а пусціў у сярэдняю (школа ІІ ступені) аж за 10 кіламетраў, у вёску Новая Тузіна, хоць сям'я і мела зусім мізэрны дастатак.

Сяргей рос актыўным камсамолецкай. Быў скаратаром камсамолецкай ярыяні, а з 1927 года стаў членам арэзонскага аргрупавага камітэта ЛКСМБ. Літаратурная моладзь Беларускага таксама вядома Сяргея Ракіты як шырокага таварыша, зольнага літаратара, актыўнага грамадскага работніка.

Мне прыгадваюцца такія вытвяды ў Маскве. Сяргей Ракіта, Рыгор Мурашка і я вярталіся ад усеазамага старасты Міхіла Іванавіча Калініна ў гасцінцы «Маяк». Было гэта ў пачатку студзеня 1931 года. Частка ўдзельнікаў дэмады Беларускай культуры — пісьменнікі, журналісты, работнікі выдыватэа — сабраліся ў Міхіла Іванавіча, каб пгаварыць аб сваёй рабоце. Мне уразіла выступленне М. І. Калініна. Ён расказаў, што рэдакцыя прагладзе газету «Беларуская вёска» і без перакладчыка і спольніка чытае ў ёй важнейшыя матэрыялы.

Мы ўсё дарогу ад Крамля да гасцінцы «Маяк» толькі і гаварылі пра гэтую сустрэчу, здаіліся глыбокама веданню жыцця кіраўніц дзяржавы. Сяргей Ракіта некалькі разоў паўтарыў, што вельмі шмат пісьменніку мець такія якасці.

У Сяргея Ракіты, і мяне Рыгор Мурашка запрасіў да сябе ў турму. Гаварылі шмат і шыбра. І туды, пасля гэтай размовы, С. Ракіта прызнаўся, што ты творы, якія ён друкуе, яго мала задавальняюць, і расказаў пра свае задумкі, пра перахаты, бачанне, прапушчанае праз душу і сэрца — пра тое, што настольківа прасіцца на паперу.

На жаль, ажыццявіць свае творчыя планы маладома пісьменніку так і не удалося. У канцы 1936 года дэспінаўся яго творчая дзейнасць, а з 23 красавіка 1942 года пасля цяжкай хваробы пісьменніка не стала.

19 верасня 1930 года ў газэце «Чырвоная змена» С. Ракіта ад імя маладых гомельскіх літаратараў змясціў вершы, у якім з удзімай гаварыў аб славнай будучыні Радзімы: «Энтузіязм наш не змярць берометрам плакатаў, праграм. У будучынасць ішчасную вера дадзена нам».

Яго песня пра «будучынасць ішчасную» была шырай, узнісла і пранікнёнай.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

гор Мурашка і я вярталіся ад усеазамага старасты Міхіла Іванавіча Калініна ў гасцінцы «Маяк». Было гэта ў пачатку студзеня 1931 года. Частка ўдзельнікаў дэмады Беларускай культуры — пісьменнікі, журналісты, работнікі выдыватэа — сабраліся ў Міхіла Іванавіча, каб пгаварыць аб сваёй рабоце. Мне уразіла выступленне М. І. Калініна. Ён расказаў, што рэдакцыя прагладзе газету «Беларуская вёска» і без перакладчыка і спольніка чытае ў ёй важнейшыя матэрыялы.

Мы ўсё дарогу ад Крамля да гасцінцы «Маяк» толькі і гаварылі пра гэтую сустрэчу, здаіліся глыбокама веданню жыцця кіраўніц дзяржавы. Сяргей Ракіта некалькі разоў паўтарыў, што вельмі шмат пісьменніку мець такія якасці.

У Сяргея Ракіты, і мяне Рыгор Мурашка запрасіў да сябе ў турму. Гаварылі шмат і шыбра. І туды, пасля гэтай размовы, С. Ракіта прызнаўся, што ты творы, якія ён друкуе, яго мала задавальняюць, і расказаў пра свае задумкі, пра перахаты, бачанне, прапушчанае праз душу і сэрца — пра тое, што настольківа прасіцца на паперу.

На жаль, ажыццявіць свае творчыя планы маладома пісьменніку так і не удалося. У канцы 1936 года дэспінаўся яго творчая дзейнасць, а з 23 красавіка 1942 года пасля цяжкай хваробы пісьменніка не стала.

19 верасня 1930 года ў газэце «Чырвоная змена» С. Ракіта ад імя маладых гомельскіх літаратараў змясціў вершы, у якім з удзімай гаварыў аб славнай будучыні Радзімы: «Энтузіязм наш не змярць берометрам плакатаў, праграм. У будучынасць ішчасную вера дадзена нам».

Яго песня пра «будучынасць ішчасную» была шырай, узнісла і пранікнёнай.

Станіслаў ШУШКЕВІЧ.

таго, як вытвяду Кракаў у старыя рэштныя часы.

Т усе ж С. Александровіч жыў тым, чым жыве мы ў гэты змянальны перад стародам з дня нараджэння У. І. Леніна час. Цяжкі раздзел у дзёніку — пра пэздку ў Новы Тарг, Патронна, Белы Дунаец. Здаецца, калы рабу чытаў пра гэта, засведчыў характэрна Тарга, засведчаным кінастужкай, а ўсё роўна, чытаючы запісы С. Александровіча, як бы ішчы і ішчы раз заходзіў у турэмную будыніну, дзе «пяцьдзяткі пільг даду таму назад Ленін прабеў... некалькі трыгоўных дзён», пераступаеш парог гуралянага дома, дзе «частым госьцем быў Ільіч», адчыняеш дзверы ў «дом Тэрэзы Ступель», дзе пільг разам зямкі Лейнмайзэў...».

Адчуваецца, што С. Александровіч краўла сілчаньш Леніна, прастата яго побаты («Вялікі стод, засланя палаціным абрусам, доўгай драўлянай лава», «...самаробная драўляная мэбля, на стале кнігі, лояжк засланя коўдрай-саматканай»), напружанасць творчага жыцця Ільіча («уставаў у сем, купаўся ў горнай рачунцы, снейдаў і садзіўся за працу; пасля пэхаю ішоў на пошту, абедкаў і ўно падымаўся ў сваю мансарду») і багаты пільг гэтай напружанасці («толькі на старонках «Правды» ў 1913—1914 гадах Ільіч надрукаваў каля 250 артыкулаў»). Мет Ступель, дзаты, які глыбока краўліў аўтара дзёніка, імануночы яму, настраіваючы на творчы лад.

Пахадзіўшы па леныскіх месцах, С. Александровіч як бы ўдхнуў на поўны грукі гарачага паветра і аноў з ішчы большай заўятасцю, які сведчыць запісы, бярэцца за працу. На гэты раз у Празе, дзе Скарына выдываў свае кнігі — першыя кнігі, пісанія беларускай мовай. Калі ў Кракаве даследчыца цікавілі звесткі, зьявілася з навучаннем Скарыны, яго маладосцю, дык Прага спільнае ўвагу на даследаванні асаблівасцей выданні і афармлення скарынавых кніг, прынесінага мастэрства беларускага першадрукара.

С. Александровіч зацікавіўся сувязямі скарынавых выданні з еўрапейскім традыцыяма, унутранай аднасцю і перакліччым павасобных гравюр у яго кнігах. Прабачаючы па чэшскіх Іркунабулах іх друкарнае афармленне, аўтар выказвае гіпотэзу, да якой варты прыслухацца: «Магчыма, на развіццё чэшскай кніжнай гравюры паўплывалі ішчы і ішчыя нейкія фактары, але нельга не бачыць залежнасці меліонаў у кнігах севарынаў ад скарынаўскіх узаораў». І ў пацверджанне — спасылкі на чэшскія даследчыкі, якія прызвалі перавагу мастацкага афармлення Скарынама сваіх кніг над выданіямі друкарні Севарына-Кама.

Факты і новыя меркаванні. Ён запобны дзёнік да краёў. Родум угодас. Катэгарычныя вытвяды, але не дэкларацыі. Докказы, дапушчэнні і адкрыты для пераанаўнасці ход думкі. Адчуваецца сілчаньсць аўтара да жанру эсе, што так шырока бытуе алоным часам у друку. Уздыць хоць бы раздзел пра імя Скарыны: «Увогуле, шыкароўца з іменем Георгі, якія прыхалі з Беларусі ў Літвы, вельмі многа... Імя Георгі мелі не толькі праваслаўныя... Імя б Скарына меў імя Георгі, то ішчыя патрэба ішчы мяць ішчы былі былі значыцца Францішак — імя яго ўласнае, з ім ён прыехаў з дому...». Можна адрапу і цяжка агадзіцца з такім вытвядам, але падставы сумнінна ў сьверднічаных тых даследчыкаў, «якія хацелі бачыць полаянка друкара абавязкова праваслаўным дзельчом» ёсць. Калі ёсць сумніны, дык ёсць і патрэба новых пошукаў. Вось чаму нельга не дадучыцца да фразы вытвяду С. Александровіча, што заваршае дзёнік: «Патрэбны далейшыя пошукі».

Пошукі новых фактаў, што тоцяцца недзе ў сэрцах Варшавы, Кракава, Прагі, Браціславы... Пошукі новых гіпотэз, за якімі будучы даследчык, некалькі на слё дэказнасці, пошукі ўго лад нават у першай сваёй стадыі, калі толькі ідзе назапашванне матэрыялу. Гэта нарыска і для аўтара, і для чытача.

ні», — прызнаецца С. Александровіч. І гэта не дэкларацыя, а вытвяд, які адзіна напрошваецца пасля працітанна яго падарожных мататат, выкананых у форме дзёніка. Рабочага дзёніка — і па форме, і па змесце. Бо на яго старонках вы не сустранеце аўтара, які толькі і дбае пра тое, каб быць засведчаным сваёй персонай на фоне славаўтых гістарычных мясцін... Вавельскі і Кракаўскі сабора святога Віта ў Празе. Аўтар заняты працай — зранку да пэнята вечара. І вы разам з ім пільг, чытаючы сцільныя запісы, адчуваецца асалоду гэтай працы, як бы ўключыцеся ў яе.

Глеючына бібліятэка адкрыла перад даследчыкам тры ёмісты тэмы «Спісу навучанцаў Кракаўскага універсітэта», складзеныя Адамам Хмелем, чьё імя нават не ўпамінаюць даследчыкі Скарыны. Значыць, С. Александровіч робіць адкрыццё, сустракаючы на пажоўклых старонках «Спісу» знаёмыя імяны тых, хто пры-

НАПРУКАВАНА ў «Полымі»

РАБОЧЫ ДЗЁНІК

Уладзімір ЮРЭВІЧ

язджаў у Кракаў з Беларусі. Знойдзена нітка, ягнучы за якую даследчык размотае вялікі клубок звестак пра беларусаў, што імануліся да Кракава ішчы ў той час, калі ён «ста-віўся ў славянскім свеце мастагчына-астранамічнай школы, ведамі, якія даваў шыкарам у галіне латынскай класікі».

Факты, толькі факты, які і належаць для дзёніка. Вытвяды самыя сцільныя і першачарговыя. А факты цікавыя, змястоўныя. «Ужо ў 1428 годзе нехта Якаў з Ашман атрымаў ступень бакалаўра. (Ці не першы гэта беларус, які атрымаў навуковую ступень?)». Другі ашманец — Мацей сын Мацея — у 1493 годзе паступіў ва універсітэт і ў надзвычай кароткі тэрмін — праз год — стаў бакалаўрам». Якія гэта каштоўныя звесткі, калі мець на ўвазе, што ў нас зусім не даследавана ішчы гісторыя развіцця навукавай думкі ў галіне прыродазнаўства.

Знаёмлячыся з гісторыяй Кракаўскага універсітэта, з яго побатам у тым даўняй, скарынавыя факты, што С. Александровіч прыходзіць да вытвяду: «Студэнцкія побаты быў арганізаваны так, што працяжы тут мом самы бедны шыкараў... Ёсць вядомыя факты, што сярод студэнтаў з гістарычнай Літвы былі бедныя». А мо былі сярэд і і беларусія лананосцы, чый талент так і змарнеў, не расцвіўшы ва ўмовах суролага манастырскага рэжыму Кракаўскага універсітэта.

Аланму даследчыку зрабіць шмат не па сіле, нават калі працаваў так, як шыбра прызнаецца С. Александровіч: «Насядзеўся ў бібліятэцы, аж радкі сталі распылавацца ў вачу».

Напрацаваўшыся, даследчык адрываўся ад пільнага занятку ў бібліятэцы, каб прайсціся па горадзе, «бліжэй адчуць подых таго далёкага часу, калі тут, па кракаўскіх вуліцах, з шумлівай кампаніяй земляноў хадзіў шыкараў Францішак». Праўда, увага С. Александровіча больш сільнава на востанках старажытнасці, на тым, што выявіла дзе некаль пасвойму акаўчачна. І яго, мабыць, заканамерна для чалавека, настроенага на даўніну, на ўзамаўленне да драбніц

Ліці, павучок. Ліці ў сваё нязведанія краіны. Свой зьявіны летні збор на страткі асенні лес змяняе непрыемна, спавяла. Самымі выгачкачымі модцымаў ў лесу з'яўляюцца беластовыя бярозкі, тья самыя прыгажуня-бірозкі, якія вяршы раней за ішчыя дрэвы спяналіся прыбрацца ў пышную зялёную лістоту. Пачынаецца ўсё з жоўтых стужак, якія дрэўцы сарамліва спрабуюць уплаціць у зялёныя кося ішчы з канца жніўня. За стужкамі ішчы лёгкія жоўтыя кофтанкі, хусціны. А там, ужо, глядзіш, непрыкметна і ўсё дрэва ў жоўтыя строй прыбраўся.

Асінік ж гэта робіць некаль адразу. Стаць дрэўца, стаць доўгі час зялёнымі, а потым раптам у адну ноч — раз! — пачырванела. Убачыў тды такую прыгажуню дэспебузд на залосці, залітую асеннім сонцам. І спамі вачам не пераішчы. Наўжо гэта тая самая асінка, пад якой ты не аднойчы летам з кошыкам думныхых грыбоў альбо з коўнаўкай ягад адпачываў, слухуючы, ататаўшы дыханне, яе таямнічы шпэт?

Цяньціныя клёны пераараняюцца па-мужыцку раўнаду і хутня. А, пераарануўшыся, тут жа спянаюцца сцінуць з сабе дарогі збор. Нагды сцінуцца — не любяць на сваё ўвагу зьявляцца.

Па-сялянску сарамліва прыбраюцца стагны літкі з рабінкам. Вось так, непрыкметна, дрэва за дрэвам, глядзіш — лес і пераарануўся ў залатую парчу.

І сапраўды: лес залаты.

Усе людзі залатому лесу радуюцца. Рад і лес людзям. Таму ён усклад стараецца дагладзіць чалавеку — то цілю ішчы спелых арэхаў кама насыпле, то кошык дзяржных грыбоў даць, а то і ішчыям ішчыям журавінам пачастуе.

На ўласці стаць залаты лес. Вялізны талкі: бурстыя

ЗАЛАТЫ ЛЕС

Свой зьявіны летні збор на страткі асенні лес змяняе непрыемна, спавяла. Самымі выгачкачымі модцымаў ў лесу з'яўляюцца беластовыя бярозкі, тья самыя прыгажуня-бірозкі, якія вяршы раней за ішчыя дрэвы спяналіся прыбрацца ў пышную зялёную лістоту. Пачынаецца ўсё з жоўтых стужак, якія дрэўцы сарамліва спрабуюць уплаціць у зялёныя кося ішчы з канца жніўня. За стужкамі ішчы лёгкія жоўтыя кофтанкі, хусціны. А там, ужо, глядзіш, непрыкметна і ўсё дрэва ў жоўтыя строй прыбраўся.

Асінік ж гэта робіць некаль адразу. Стаць дрэўца, стаць доўгі час зялёнымі, а потым раптам у адну ноч — раз! — пачырванела. Убачыў тды такую прыгажуню дэспебузд на залосці, залітую асеннім сонцам. І спамі вачам не пераішчы. Наўжо гэта тая самая асінка, пад якой ты не аднойчы летам з кошыкам думныхых грыбоў альбо з коўнаўкай ягад адпачываў, слухуючы, ататаўшы дыханне, яе таямнічы шпэт?

Цяньціныя клёны пераараняюцца па-мужыцку раўнаду і хутня. А, пераарануўшыся, тут жа спянаюцца сцінуць з сабе дарогі збор. Нагды сцінуцца — не любяць на сваё ўвагу зьявляцца.

Па-сялянску сарамліва прыбраюцца стагны літкі з рабінкам. Вось так, непрыкметна, дрэва за дрэвам, глядзіш — лес і пераарануўся ў залатую парчу.

І сапраўды: лес залаты.

Усе людзі залатому лесу радуюцца. Рад і лес людзям. Таму ён усклад стараецца дагладзіць чалавеку — то цілю ішчы спелых арэхаў кама насыпле, то кошык дзяржных грыбоў даць, а то і ішчыям ішчыям журавінам пачастуе.

На ўласці стаць залаты лес. Вялізны талкі: бурстыя

Вартавы апеняк

Вартавы апеняк

ВАРТАВЫ АПЕНЯК

Быццам той волат у латах, і спакойна ў даліччынь паірае. На ўласці ішчы ветру, а спелыя жалуды ападаюць. «Бум, бум, бум» — чуюцца ў асенняй цішыні.

Што ў жалудках прывабнага? Ды нічога асаблівага. А вось, чамусьці, ніхто не прапусціць іх зараз без увагі.

КАСМІЧНЫЯ ПЯЦГОДКІ

Новы эксперимент у праграме п'яцігодніх арбітальных палётаў з выкарыстаннем карабляў «Саюз» пачаўся ў юбілейны дзень савецкай касманавітыкі дні. Пяць гадоў назад, 12 кастрычніка 1964 года на арбіту быў выведзены першы ў свеце шматмесны п'яцігодні карабель «Усход-1».

Пяць гадоў у гісторыі засваення космосу — каласальны тэрмін, на працягу якога радыкальна змянілася ўсё аблічча касманавітыкі. Прагрэс касмічнай тэхнікі магчымы толькі ў тым выпадку, калі яго «спраўдзіць» агульны высокі ўзровень навукова-тэхнічнага развіцця краіны. У сваю чаргу касмічная тэхніка, якая няспына развіваецца, цягне за сабой іншыя галіны прамысловасці.

Паспрабуйце прайсці «пяцігоднімі крокамі» ў гісторыю савецкай касманавітыкі. Яна пачынаецца ў 1957 годзе.

Спачатку, пра чыста колькасныя

паказчыкі. Святліні 1969 год яшчэ не скончыўся, і на яго рахунку ўжо прыкладна 50 запускі спецапароўнікаў, касмічных карабляў, аўтаматычных міжпланетных і месячных станцый. У 1964 годзе — 35 запускі. А ў 1959 — усюго тры.

А цяпер пра якасны бок. Апараты, створаныя пачынаючы з дзесяці гадоў назад, зараз справядліва лічаць «мінутымі вёскамі» касмічнай тэхнікі, а ў свой час яны былі вяршэйшым дасягненнем, вяршыняй інжынернай і навуковай думкі.

Ну, а сёння? У галіне п'яцігодніх апаратаў узровень развіцця вызначаюць перш за ўсё караблі «Саюз», 1969 год у савецкай касманавіцы можна называць годам «Саюзаў», як 1964 год — годам «Усходаў», а 1959 — годам аўтаматычных станцый «Масквы».

Шматмесныя камфортныя караблі «Саюз» спецыяльна прыстасаваны для правядзення скла-

дзін маневраў і комплексных навукова-тэхнічных даследаванняў на арбіце. Зборка карабляў «Саюз-4» і «Саюз-5» па праву вайшла ў гісторыю касманавітыкі, як першая эксперыментальная арбітальная станцыя. У галіне месячных апаратаў узровень прагрэсу зараз характарызуе вяртаемая станцыя «Зонд-7», якая даставіла на Зямлю шэраг навуковых даследаванняў і станцыя «Месці-15», якая праклала новы шлях даследаванняў Мясца з дапамогай непілатуемых апаратаў. У галіне міжпланетных апаратаў — аўтаматычныя станцыі «Венера-5» і «Венера-6», якія ажыццэвалі пераходныя вымярэнні ў атмасферы Венеры. Нерэчыць, у галіне спадарожнікаў Зямлі тыповымі для сёлета года з'яўляюцца шматлікія спадарожнікі «Космос», якія выконваюць розныя навуковыя і народнагаспадарчыя заданні.

У 1964 годзе ўзровень касмічнай

тэхнікі ў галіне п'яцігодніх палётаў вызначыў «Усход-1». Шматмесны карабель, які забяспечваў якасна-навыя магчымасці навуковых даследаванняў у космосе ў параўнанні з караблемі «Усход». Месячныя станцыі ў 1964 годзе не запусклі. Гэта быў пераходны перыяд паміж станцыямі «Месці» і палікаронамі, якія здзілілі свет у 1959 і «дзедзім пакаленнем», якое зноў узрушыла свет у 1966 годзе мяккай пасадкай на Месці і даследаваннямі Мясца з селенанітраванай арбіты.

У галіне міжпланетных станцый узровень тэхнікі ў 1964 годзе вызначыў станцыя «Зонд» «першага пакалення». Задача вяртання гэтых станцый на Зямлю яшчэ не ставілася. Аўтаматычныя спадарожнікі «Узор 1964 года» — гэта першыя «Космосы», «Электронны» і маневруючы спадарожнік «Палёт» — дзве тэндэнцыі развіцця, якія пасля з'явіліся ў асноўніцы ў маневруючых шматмесных караблях «Саюз».

І зноў пяцігодны крок назад у «старжытную гісторыю» касміч-

най эры. 1959 год. Толькі тры апараты былі запушчаны ў тым далёкім годзе. Але кожны з іх увайшоў у гісторыю. Гэта «Месці-1» — першая штучная планета, «Месці-2» — першы апарат, які дасягнуў іншае небасное цела і «Месці-3», які ўпершыню дазволіў нававу ўбачыць «смаляны» бок Мясца. Да палёту Юрыя Гагарына заставалася яшчэ два гады.

Гэты экскурс у гісторыю паказвае не толькі сам факт імклівага прагрэсу касманавітыкі, але ў першую чаргу арганізацыйны, планерны, дагледны, паслядоўны характар працы, глыбока прадуманую перапрацоўку пакаленняў касмічных апаратаў. Гэтыя апараты пастаянна ўдасканальваюцца, рашаюць усё больш складаныя задачы і ўсё ў большай ступені робяць неабходным кампанентам навуковых даследаванняў і народнай гаспадаркі, і магчыма, самымі паказальнымі і перспектыўнымі ў гэтым сэнсе з'яўляюцца караблі «Саюз».

Ю. МАРЫНІН, навуковы каментаар АДН.

НАРАЧ

Музыка Іва ЦЕСАКОВА Словы Віктара ШЫМУКА

Песня для высокага голасу з ф-на. Andante. Musical score for voice and piano with lyrics in Belarusian.

Я гляджу ў далеч, абдымаю даль, Прада мною—Нарач, сіняя вада.

Не вінуць вомак возера прастор, А за ім, далікі, зялёны бор.

Ля яго на ўзгорку абеліск відаць, Пады чырвонай зоркай партызаны спяць.

Што галовы сілкі за цябе, мой кут, Каб мы век не зналі гора і пакут.

Гойдаюць хвалі, б'юцца ў берагі, Мо яны спяваюць пра герояў гімі!

Я гляджу ў далеч, абдымаю даль, Нарач, цуда-Нарач, сіняя вада.

2 разы

БЕССМЯРОТНАСЦЬ У БРОНЗЕ І ГРАНІЦЕ

На п'едэстале са святага граніту адлілі з бронзы і жалізаў чыстае, сур'янае і чыстае.

Гэтыя сімвалічныя фігуры баіц-вызваленцаў уяўляюць навукаў і мастакоў, якія ўсталявалі ў першыя гады пасля вызвалення краіны ад фашысцкага гнету.

На каменнай сцяне стаялі доўгія каменныя ступы. Спелі іх у першыя гады пасля вызвалення краіны ад фашысцкага гнету.

Адзін з першых такіх помнікаў — храм Аліксандра Невскага ў Сафіі. Плошча яго больш за 2,5 тысячы квадратных метраў, а вышыня — 50 метраў.

Не менш велічыня помнікаў на Шпітнінскім праблаце ў Мінску. У хвалю руска-турэцкай вайны 1877—1878 гадоў, Улетку 1877 года некалькі сотняў рускіх салдат і бал-тэрцаў апаганілі тут некалькі дзён стыміравігі шматлікім армію Сулеймана-пашы, якая спыніла на шляху даўняга турэцкага паводу Падваіна турэцкіх войскаў.

В. КУЛІКА

МЫ ЕДЗЕМ У АўСТРЫЮ І ШВЕЙЦАРЫЮ

Мы — гэта група кампазітараў і музыкантаў з розных куткоў Савецкага Саюза. Мэта паездкі — уздзіць у вяснінкі і цюрыскім музычным фестывалях, знаёмства з музычным жыццём гэтых краін, а таксама з памятнымі мясцінамі — іх вельмі многа ў Вене і Зальцбургу — ту, і нарэшце, «турэцкімі заміткамі» наведанне музеяў і карцінных галерэй, палацаў і замкаў, сабораў і могілак.

ДА ПАБАЧЭННЯ, РАДЗІМА!

У нашым невялікім калектыве — «цэнтр прыцягнення» — тры відыяны кампазітары: пэсеннік Васіль Салаўеў-Сядой, Марыя Фрадын і Сігізмунд Кац. Іх з'яўленне на пероме брацкага выезда не прайшло незачынам — пакуль поезда «Масква—Варшава» перастала на другія вагонныя цягачы, пагранічныя праверкі на кампазітараў да сабе на заставу, дзе адбыўся імправізаваны канцэрт. Ваіцы, свабодны ад нясення службы на дыярэнай граніцы, з задавальненнем слухалі цудоўныя песні ў арыгінальным аўтарскім выкананні.

Гэта было хваляючае развітанне з роднай зямлёй, з тым, хто яе пільна сыхрае, ахоўвае яе мірнае жыццё.

ВАРШАўСКАЯ ПРЭЛЮДЫЯ

Прамы вагон «Масква—Вена» пераацаліцца ў Варшаве да другога поезда, і паўтары гадзіны стаялі на адным з варшаўскіх вакзалаў, які выкарыстоўваўся для тэатральна-папулярнага з польскай сталіцы. Варшаўскі тэатр Станіслаў быў надзвычай гідым і паспеў за гадзіну паказаць нам адноўлены Старае Място і гістарычную частку вуліцы Новы Свят, новыя набарэжныя Віслы, будынак Варшаўскай оперы, гіганцкі Палац культуры і навукі, і, канечне, Маршалюўскую вуліцу — хіба можна быць у Варшаве і не пабываць на Маршалюўскай? Асабліва ганарачна варшавяне — і яны маюць рацыю! — так ваяваў Усходняй славян Маршалюўскай вуліцы, гэтым сучасным архітэктурным ансамблем. На многа дзесяткаў метраў цягнулася сцяна трох універсальных будынкаў, а за гэтай сцяной — жылыя вышыні дамы. Гарызанталь і вертыкаль. Гэта мода — атрымацца, сапраўды, прыгожа.

Па нашай просьбе Станіслаў прывёз нас на плошчу, дзе ўзвышаецца арыгінальны помнік Фрыдрыху Шапана, а потым да касцёла, дзе ў адной з калон заохваецца ў спецыяльным посудзе, за мармуровай пліткай, сэрца вялікага музыканта, сэрца, якое было аддадзена Шапанам без астатку сваіму народу. Успомнілася, што ў цяжкае гады фашысцкай акупацыі патрыёты, баючыся, што ворагі будучы адзенацца над нацыянальнай святынёй, дасталі сэрца з сарца Шапана са сховішча, дзе ён знаходзіўся больш як 90 гадоў, і надзеяна скарал яго. А гэта Варшава была вызвалена савецкімі і польскімі войскамі ад заахонікаў, сэрца Шапана зноў знайшло свой вены спакой у націпле Святога Крыжа. Мы зайшлі ў касцёл і пакланіліся сэрцу Шапана.

Наш цягнік пабег далей, спачатку па польскай, а потым па чэшскай зямлі. Працэдура паўпартнага кантролю вельмі кароткая. Польскія і чэшскія пагранічнікі выконваюць свой службовы абавязак з лунай сімпатый да савецкіх грамадзян.

СВЯТА У ВЕНСКАЙ РАТУШЫ

Урачыстае адкрыццё фестывалю «Венская святочная тыдні» адбылося цудоўным майскім вечарам на плошчы венскай ратушы. Спецыяльна пабудаваная для гэтага свята, добра выведзеная сцена чотка вымалявалася на фоне зорнага неба і цёмнага фасада ратушы — натуральна дэкарацыя, дзе не стучалася ні адно акно. Вакон спыніўся ў адной з гасцей (спрад за-

прошаных на гэты ганаровы месцы былі і мы — савецкія музыканты), а за ім — уся прастора парку ратушы, дзе сабраліся тысячы венаўцаў.

Рытуал адкрыцця фестывалю складаўся з музычных нумароў і прамой афіцыйнай асоб. Гукаць святочныя фанфары, спецыяльна напісаныя для фестывалю кампазітарам Арміанам Каўфманам, дыярэжныя гімны Аўстрыі і... «Запрашэнне на танец» Вебера — своеасаблівае музычнае запрашэнне на фестывалю. Пасля гэтага — прамова бургамістра Вены Бруна Марка. Чардаў а апараты Іяна Штрауса «Рыцар Пасман» (ха-

З ДАЛЕКІХ ПААРОЖКАў. Лей Аўэрбах. ДЗВЕ КРАІНЫ ЗА ДВА ТЫДНІ.

ДЗВЕ КРАІНЫ ЗА ДВА ТЫДНІ

Рэаграфічная Інтэрпрэтацыя балета венскай оперы) — і прамова міністра адукацыі Тэадора Пярчэвіча. Балетная музыка з «Разамунды» Шуберта — і, нарэшце, выступленне прэзідэнта Аўстрыі Франца Іонаса, які абвясціў фестываль адкрытым.

Прэзідэнт гаварыў пра музычныя традыцыі Вены, пра мастацтва, якое збліжае людзей, са славянскай іх дружбы.

Аб гэтай дружбе нямаюць гаварыцца потым на ірыме, наладжаным для нас Таварыствам аўстрыйска-савецкай дружбы.

Таня думкі выказваў генеральны сакратар таварыства Марцін Грэнберт і падтрымаў іх прэзідэнт Таварыства савецка-аўстрыйскай дружбы В. Салаўеў-Сядой. Абмен думкамі і інфармацыяй аб аўстра-савецкіх музычных сувязях быў вельмі карысны. Нам прынесьлі чытчырае задавальненне пахвальныя словы ў адрас дзесяці савецкай музыкі, сказаныя аўстра-польскімі кампазітарамі Каўфманам і Рубінам.

Але вернемся ў парк ратушы. Пасля прамовы прэзідэнта венскай сімфанічнай аркестр пад кіраваннем дырыжора Макса Зайдара і балет венскай оперы выканалі традыцыйны, самы добры венаўскі твор — вальс Іяна Штрауса «На цудоўным блакітным Дунаі». Гэты вальс даўно стаў своеасаблівым гімнам Вены.

Афіцыйная частка закончана, але канцэрт працягваецца: духавы аркестр венскай трамвайшчыкаў выканаў Інтэрнацыянальную праграму, якая складалася з музыкі Шапана, Сметаны, Хачатурана, Іосімоты, Ля магілы Бетховена.

ДЗЕНЬ БЕТХОВЕНА

Калі гавораць слова «Вена», яно выклікае ў кожнага музыканта асацыяцыі, звязаныя з імёнамі кампазітараў Гайдна, Моцарта, Бетховена, Шуберта, Брамса і ўсёй дынастыі Штраусаў. Тут жыл гэтыя вялікія гены, тут жыл створаны імі мноства шэдэўраў. Першы «рабочы дзень» фестывалю стаў для нас «днём Бетховена».

Фестываль «Венскія святочныя тыдні» быў прысвечаны тром тэмам: 100-годдзю венскай оперы, мастацтва балета і творчасці кампазітараў «новай венскай школы» (Арнольд Шонберг, Альбан Берг і Антон Вебер).

Роўна 100 гадоў назад, у маі 1869 года адбылося адкрыццё новага будынка венскай оперы, які пабудавалі архітэктары Нюль і Зінардбург. Многія гады ён быў адным з лепшых тэатральных будынкаў свету і нейкім эталонам вышынцы і характэрна падобных абудаванняў. Будынак сапраўды прыгожы, мадэрнальны, святлоны. У гады другой сусветнай вайны ён моцна пацярпеў ад бомбаўных удароў італьянскай авіяцыі.

У 1945-м годзе будынак быў адноўлены, сцена тэхнічна мадэрнізавана, а Інтэр'ер рэстаўрацыі мае выкананы ўжо ў сучаснай манеры.

Оперная праграма фестывалю заапоўнена імёнамі Моцарта, Вагнера, Рыхарда Штрауса, Вердзі. Але першае слова было прадастаўлена Бетховену: рапцый першага дня на сцене венскай оперы прагучаў адзін з яго капітальных твораў, які вельмі рэдка, на жаль, гучыць на нашых канцэртных эстрадах: «Урачыстая імша». Закончана Бетховена ў 1823 годзе, яна была на наступны год выканана ў Цюрыху — і гэта было адно з першых выкананняў грандыёзнага твора пры жыцці яго стваральніка. Напісаная на традыцыйна лацінскіх тэксце, «Урачыстая імша» вельмі дакладна адкультавае музыку. Дзю гэтага твора раскрывае надліц Бетховена на адной са старажытных партытур: «Модлы аб унутраным і знешнім міры».

Сядзі бургі напалеонаўскай вайны, якая перанеслася па ўсёй Еўропе, ара аб міры валодала розумамі прагрэсіўных дзеячоў культуры і мастацтва, Трыючу ўсваляўшы міры і выказаў Бетховен сваім грандыёзным і натхнёным творам. Нельга не прызнаць удачай задуму арганізатараў фестывалю пачаць яго «Урачыстай імшю».

У даволі традыцыйным сцэнічным афармленні оперы выдзялялася дэкарацыя турмы. Мастак Юнцэр Шпайдэр-Слемен казаў не змрочны сярэд-невяковыя касцюмы і дэкарацыя падобнае на канцэртныя лагаты, які так знаёмы на фашысцкіх лагерах смерці. Крытыка знайшла магчымым і тут кінуць напрок Караюну, маўляў, ён «пацітываў» оперу. Але хіба не павінен прагрэсіўны мастак даваць твору мінулы эпохі сучаснае прычыннае? Думаецца, імёна так. І невывадава заключна сцэна, дзе хор заклікае: «Свабоду вязням!».

Выклікала энтузіязм значнай часткі публікі, асабліва моладзі, якая заапоўняла ўсе тэатры «стачны» месцы. Фінальны радасны хор, які ўсталяваў пад гук святочных фанфар перамоу спрыяўшасці і ўсваляў радасць, з'явіўся выдатным афармленнем не толькі оперы «Фі-дэліо», але і нашага «дня Бетховена».

Працг у наступным нумары.

ВЫКАНАЛІ ІМШУ БЕТХОВЕНА СІМФАНІЧНЫ АРКЕСТР ВЕНСКАЙ ФІЛАРМОНІ

І хор венскай оперы саліравалі Гундула Яновіч, Хрыста Балтар, Валдэмар Ріхт і Людвіг Берг. Дырыжыраваў спецыяльна запрошаны з ШАА Леанард Бернштайн. Венскія крытыкі адзначылі яго імпульсную, абвостраную манеру дырыжывання, далёкую ад нямецкай акадэмічнай школы. Сначні Бернштайн за пультым быў ім не да спадабы. Адаін крытык назваў яго «Патрыятычна-пультым», другі адзначыў яго амерыканскі, «атамы» стыль дырыжывання: «Бетховенскі адоін становіцца ў Бернштайна атамай энергіяй». Але ўсе крытыкі адзначылі — і мы да іх далучаемся, — што прагучала імша цудоўна.

Пасля імшы мы адправіліся на прагулку па бетховенскай вуліцы. Вось плошча яго імя з помнікам вялікаму кампазітару; пась адна са шматлікіх кватар Бетховена, але ў гэтай ён пра-жыў асабліва доўга, тут ён стварыў Пятую і Сёмую сімфоніі, Спрытны канцэрт, уверцюру «Леанора» № 3, «квартэты Ра-зумоўскага» і многае іншае.

Цэнтральныя венскія могілкі... Гэта цэлы горад, на якім за сотні гадоў заапылі сабе спакой больш як 6 мільянаў чалавек. У адным з куткоў могілак знаходзіцца пачам магіла Бетховена, Глюка, Шуберта, Байка і сына, Зупе, Міцера. На кожнай магіле — арыгінальны помнік.

Есць на венскіх могілках і мемарыяльны комплекс, дзе пахаваны савецкія воіны, якія аддалі жыццё ў бітвах за вызваленне аўстрыйскага народа ад фашысцкага прыгнёту. На гэты святая магілы мы ўсклалі вянкы.

Увечары — зноў венская опера, зноў Бетховен, опера «Фі-дэліо». Пастаюнку оперы ажыццявіў у свой час дырыжор Герберт фон Караян, якому належыць і спецыяльная намінацыя «Фі-дэліо». Але Караян, па-дзю рыўнуўся з опернай трыпай, пачаў венскую оперу і спектакль «Фі-дэліо» дырыжыраваў любімец венаў Карл Бем, які аддаў праслушаную тэатру тэатру частку свайго 75-гадовага жыцця. Пасля выканання уверцюры «Леанора» № 3. У якасці сімфанічнага антракту да апошняй карціны оперы зала грывнула бурнай авацыяй. Выкананне сапраўды было натхнёнае, аркестр чула ішоў за рукавоў пажыллага дырыжора, акадэмічнага Інтэрпрэтатара нямецкай опернай і сімфанічнай класікі.

Добрыя жыл выканаўшы галоўныя партыі — дыскародны Фларэстан, які павінен пакутуе ў турме, — Іес Томас, яго жонка Леанора, якая пад выгладом юнака Філіпа праінае ў турму і вырастае мужа, — Леоні Рызанек-Гаўсман, турэмчык Рона — Вальтэр Крапцель, начальнік турмы каварны Пізара, віноўнік усё буд выкародных мужа і жонкі — Тэо Адам. Квартэрт другой дзеі з узаемна гэтых персанажам — кульмінацыйная сцена оперы, у якой сутыкаюцца сілы добра і зла, — зрабіла вельмі моцнае ўражанне.

У даволі традыцыйным сцэнічным афармленні оперы выдзялялася дэкарацыя турмы. Мастак Юнцэр Шпайдэр-Слемен казаў не змрочны сярэд-невяковыя касцюмы і дэкарацыя падобнае на канцэртныя лагаты, які так знаёмы на фашысцкіх лагерах смерці. Крытыка знайшла магчымым і тут кінуць напрок Караюну, маўляў, ён «пацітываў» оперу. Але хіба не павінен прагрэсіўны мастак даваць твору мінулы эпохі сучаснае прычыннае? Думаецца, імёна так. І невывадава заключна сцэна, дзе хор заклікае: «Свабоду вязням!».

Выклікала энтузіязм значнай часткі публікі, асабліва моладзі, якая заапоўняла ўсе тэатры «стачны» месцы. Фінальны радасны хор, які ўсталяваў пад гук святочных фанфар перамоу спрыяўшасці і ўсваляў радасць, з'явіўся выдатным афармленнем не толькі оперы «Фі-дэліо», але і нашага «дня Бетховена».

Працг у наступным нумары.

ГОЛОСІ МІНСКА

У ДУШЫ ЗАСТАЕЦА СВЯТЛО

«Афіша з крыку даўным сёння сплунуцём прашчывай: — Марына Цвятэева. «Расія мая, Рэсія». Выканаўца — Вера Балмонт.

Трымаю ў руках аперны адрэск пазта Льва Озерана: там, зборнік, сустракаецца гэтая імша. «Артыстыцы Веры Балмонт» — адно з пасленых пазта.

І я чула ні блокаўскіх, ні ясенічскіх, ні іншых літаратурных венаў Веры Дамітрыўны Балмонт (яна, дзедца, дагэтуль не была ў Мінску). Але, калі я прычытала прысвечаны ёй радкі, якія належалі яму вельмі добрага савецкага пазта, то адразу даверылася яго густу, яго натхненню. Не так яго многа мы ведаем вершаў аб чытальніках. Пазты любіць сама выконваць свае творы, ім цяжка выказаць дагэтуль, але дзеля спра-жына іх трэба сказаць: не так яго і многа артыстаў, якія могуць цэлым захліпці слухаче таленавіта, тонкасцю трактоўкі думкі і вобразу пазта.

«Сяджу ў актывае зале філапагічнага факультэта БДУ на венары цявэцкаўскай кватэры. Вакон — адно і дзвучыць, некаторыя з іх, магчыма, ўпершыню чуюць гэты прыгук, наскрозь праскочыць пазтычным нервам, нешматслонны верш.

З кожнай хвілінай, кожным новым радком чуюцца (калі можна так сказаць) усё большае яднанне артысты з аўтарам.

На каменнай сцяне стаялі доўгія каменныя ступы. Спелі іх у першыя гады пасля вызвалення краіны ад фашысцкага гнету.

Гучыць верш за вершам. Ён, то чуліва і рамантычна, то эпічна, то звыш, разудалы і шырокі, як сама Рэсія, то бунтарскі, праскочыць пачуццямі намясціце да буржуазнай сутнасці (гады зміграцыі), — страсны, трагедыйны голас пазта, адарванага ад роднай, бяскожна любімай зямлі. У кожным радку, у кожным слове — вялікі сум па Радзіме, па рабіне, па рускім жыцці, па краіне. Цвятэева захліпцаецца на чужыне, сярэд «непадоўга» і «вёсуючы». Мы чуюм пакутны крык пазта, М. Цвятэева заклікае сына:

«Ні ж гораду і ні ж селу — Мійкі, мой сын, в сваю страну, — В свой край, в свой век, в свой час».

Вера Балмонт не падыдзе вершаў, дзе цявэцкаўскае пазтычнае тэхніка, гуквае інструментуока найбольш ускладнена. Артыстка з віртуознай лёгкасцю авалодае своеасаблівай стылістыкай цявэцкаўскага пэра. Яма, вядома, патрабуе казачы, каб ён даюцца гэтай лёгкасці і творчай свабоды. Гэтае перш за ўсё талент. Талент і, вядома, істотнае інтэлектуальнае праца.

Вера Балмонт бліскуча адуцавае вышні, Мінскі, шчыры даслоўнае ёй у спадчыну да дзядзі — вядомага рускага пазта Канстанціна Балмонта...

Вечар закончыўся. Пакайваючы яго, мы неслі ў душы святло паззі, якім шодра адырае нас Вера Дамітрыўна Балмонт.

Б. ШАРАШЭўСКАЯ.

АРТЫСТ ЦЫРКА—КАМПАЗІТАР

Народны артыст РСФСР Аліксандр Буслэў — утаймаваліны звыроў. Больш як сорак гадоў свайго жыцця ён аддаў чырпач за гэты сад і сам ён стварыў німаля цыркавых атрацыянаў, якіх з поспехам паназаў на арэнах цыркаў Савецкага Саюза і іншых краін.

Аднак мала хто ведае Аліксандра Буслэва як кампазітара. Артыст напісаў музыку да многіх прадстаўленняў, у якіх выступаў. Пачынаў творы артыста Буслэва заняткі музыкі і напісаў некалькіх творчых розных жанраў. Сваю апошнюю работу Аліксандр Буслэў прысвёў калектыву дзюбых ардынаўскага заводу «Раскельмаш». Музычная прэміера, якая адбылася нядаўна на прадпрыемстве, прайшла з поспехам.

ЭЛЕБАЧАННЕ

17 настрычкіна

Першая праграма. 9-10 — тэлебачанне — школе. Прыродааўстава. Ачы ілес. «Масква» — сталіца рускай дзяржавы. 9-11 — «Масква» — сталіца рускай дзяржавы. 9-11 — «Масква» — сталіца рускай дзяржавы.

18 настрычкіна

Першая праграма. 8-25 — праграма перадач. 8-30 —